

In dit nummer:

- Deserteur in oorlogstijd?
- Regulering en subsidies huurwoningmarkt
- Nieuwe raming: Over de top
- Consumenten letten op de kleintjes
- EU: een goede buur
- Recente publicaties
- Geen belasting meer op nieuwe auto's?

CPB Nieuwsbrief

2008 juni

2

Kwartaaluitgave van het Centraal Planbureau

Deserteur in oorlogstijd?



Peter Kooiman

Wie tegenwoordig met pensioen gaat heeft heel wat uit te leggen. Moeten wij niet allemaal langer doorwerken om te voorkomen dat de collectieve voorzieningen onbetaalbaar worden als gevolg van de komende vergrijzingsgolf? Stoppen met werken krijgt steeds meer het odium van desertie in oorlogstijd. Sta mij toe, aan de vooravond van mijn eigen pensionering, hierover enkele politiek incorrecte opmerkingen te maken.

Onze welvaart verdubbelt zich iedere veertig jaar. Bij gelijkblijvende arbeidsinspanning zijn we na honderd jaar vijf maal zo rijk, een toename met vierhonderd procent. We moeten er wel iets langer mee doen, want onze levensverwachting neemt ook toe, maar met niet meer dan een procent of tien. Kunnen we in zo'n scenario werkelijk alleen maar het hoofd boven water houden door langer te werken? Hebben burgers echt geen keus?

Door de vergrijzing stijgen de kosten van de collectieve voorzieningen sneller dan de belasting- en premieopbrengsten waaruit ze worden betaald. Om het overheidsbudget in balans te houden moeten de kosten omlaag of de opbrengsten omhoog. Door langer door te werken wordt de grondslag voor de belasting- en premieheffing groter en kunnen pijnlijke keuzes uitgesteld worden. Met belastingverhoging of versobering van collectieve pensioenverzekeringen maakt immers niemand zich populair!

Zullen mensen ook echt langer gaan werken? De gezonde levensverwachting en het opleidingsniveau nemen toe: in de diensteneconomie is het werk fysiek minder zwaar en vaker interessanter. Daar staat tegenover dat door de globalisering markten steeds minder afgeschermd zijn, zodat de werkdruk toeneemt. De afgelopen eeuw hebben burgers hun toenemende rijkdom bovendien gestaag omgezet in meer vrije tijd; zolang vrije tijd een begeerlijk goed is, zal deze onderliggende kracht aanwezig blijven. Het is niet duidelijk waar dit per saldo eindigt.

De welvaartsanalyse leert dat ook vrije tijd waardevol is. Burgers wegen dat af tegen meer materiële consumptie. Onder de oude VUT-regeling, met haar extreem hoge belasting op doorwerken, was deze afweging ernstig verstoord, met als gevolg een dramatisch lage participatie van ouderen. Maar de VUT is inmiddels verleden tijd. Wie nu eerder stopt met werken, betaalt daarvoor een faire prijs. De participatie van ouderen neemt daardoor inmiddels weer spectaculair toe. Het beleid kan volstaan met het zo min mogelijk verstoren van deze keuze. Dat is een beter uitgangspunt dan maximaliseren van de participatie van ouderen.

Als publieke armoede dreigt, en belastingverhoging is geen optie, dan moeten we de moed hebben de collectieve voorzieningen te saneren in plaats van terug te vallen op de oude reflex van meer groei als panacee voor onze economische problemen. De toenemende private rijkdom biedt daarvoor alle ruimte. □

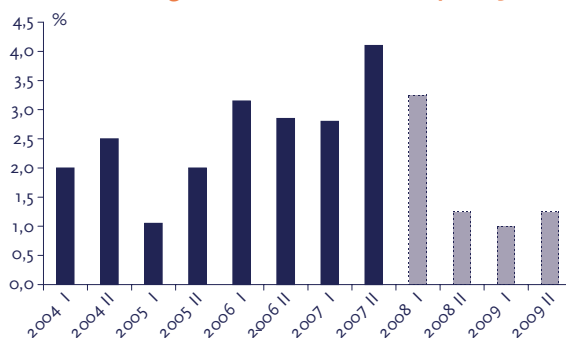
Peter Kooiman

Hoofd sector Arbeidsmarkt en welvaartsstaat

Korte-termijnraming juni 2008

- De economische groei bedraagt in 2008 2¼%, waarna deze in 2009 naar verwachting zal terugvallen tot 1¼%.
- De productiegroei in de marktsector vertraagt aanzienlijk, van 4,2% vorig jaar tot 2½% dit jaar en 1% in 2009.
- De werkloosheid daalt dit jaar nog tot 4%, maar kan volgend jaar weer licht toenemen, tot 4¼%.
- De inflatie loopt sterk op, van 2¾% in 2008 naar 3½% in 2009. Ook de contractloonsstijging versnelt, van 3¼% dit jaar tot 3¾% komend jaar.
- De overheidsbegroting vertoont een overschot van 1,2% BBP dit jaar en 1,8% BBP volgend jaar.

Economische groei in Nederland, 2004-2009^{a)}



a) Groei BBP-volume t.o.v. overeenkomstige periode in voorafgaand jaar, werkdagen gecorrigeerd.

Regulering en subsidies verlagen de huren, maar

Om een fatsoenlijke woning voor iedereen, maar vooral voor mensen met lage inkomens, betaalbaar te houden, worden de huren en het aanbod van huurwoningen in Nederland sterk gereguleerd. Dit verlaagt de woonlasten van huurders jaarlijks met in totaal 12½ mld euro. Bovendien kunnen huurders met lage inkomens subsidie krijgen in de vorm van een huurtoeslag; dat kost de Nederlandse overheid nog eens 2 mld euro. Wat zijn de gevolgen hiervan voor de hoogte van de huren en voor de vraag naar en het aanbod van huurwoningen? En welke welvaarts- en inkomenseffecten heeft dit?

Recent CPB-onderzoek laat zien dat regulering en subsidies de huren met gemiddeld bijna 50% verlagen. Hieraan hangt een jaarlijks prijskaartje van 14½ mld euro, evenveel als de fiscale subsidies voor koopwoningen. Slechts 6¾ mld euro hiervan komt terecht bij de doelgroep: huurders met lage inkomens. De rest gaat naar huurders met midden- of hoge inkomens. Dat is een belangrijke oorzaak van de huidige problemen waar de woningmarkt mee kampt: goedkope woningen die bewoond worden door mensen met een hoog inkomen, mensen met een laag inkomen die geen betaalbare woning kunnen vinden, en starters die jarenlang op een woning moeten wachten. Mede hierdoor overtreffen de maatschappelijke kosten van de regulering en de subsidiëring van de huurwoningmarkt de maatschappelijke baten met ongeveer duizend euro per huurwoning per jaar.

Regulering en subsidiëring houden de huren laag...

De huren van woningen worden in Nederland op een aantal manieren laag gehouden. In de eerste plaats verstrekt de overheid huurtoeslag aan huurders met een laag inkomen. Belangrijker is echter dat de huren aan een maximum zijn gebonden. In veel gevallen is dit veel lager dan de vrije markthuurl. Woning-

corporaties verhuren bovendien nog onder dit maximum.

De overheid doet dit om goede woningen ook voor huishoudens met een laag inkomen betaalbaar te houden. Voor deze groep worden de huren met gemiddeld 56% verlaagd. Dit kost de overheid 6¾ mld euro per jaar. Ook huurders met midden- en hoge inkomens profiteren mee. Voor hen verlaagt het beleid de huren met gemiddeld 43%, waarmee een jaarlijks bedrag van 7¾ mld euro is gemeoid.

... maar veroorzaken verstoringen op de huurwoningmarkt ...

De huurverlaging stimuleert de vraag naar woningdiensten. Tegelijkertijd wordt het hierdoor voor commerciële verhuurders erg onaantrekkelijk om huurwoningen aan te bieden. Zij zullen immers geen genoeg nemen met huren die vaak ver onder de marktwaarde liggen en hun geen kostendekkend rendement bieden. Woningcorporaties zijn wel bereid om woningen te verhuren bij dergelijke lage huren.

Desondanks is de vraag bij deze lage huren substantieel groter dan het aanbod. Dit maakt een systeem van woningtoewijzing noodzakelijk. Daardoor wonen veel huishoudens niet zoals ze eigenlijk zouden willen wonen. Wie een goedkope woning heeft weten te bemachtigen, heeft een duidelijke prikkel om daar te blijven wonen, ook als het inkomen toeneemt. Bij verhuizing komen huurders met midden- of hoge inkomens immers niet meer in aanmerking voor een goedkope woning, maar zijn ze aangewezen op veel duurere huurwoningen, dan wel op koopwoningen. Mensen gaan daardoor 'scheef wonen': te goedkoop en te klein, gezien het inkomen en de eigen voorkeuren. De lage huur werkt zo als een verhuisbelasting voor huishoudens met een midden- of hoog inkomen, wat hun woonkeuze beperkt. Zij lijden daardoor schade die hun voordeel van een lage huur uitholt. Het belemmert bovendien de doorstroming en beperkt de beschikbaarheid van betaalbare woningen voor de huishoudens met een laag inkomen.

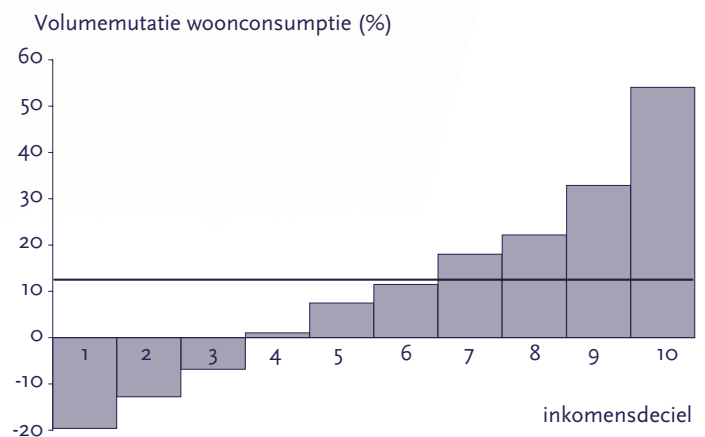


ontwrichten de huurwoningmarkt



leden behoren. Daardoor kan iedereen wonen zoals hij wil - gegeven zijn financiële mogelijkheden - en scheefwonen of een gebrekkige doorstroming zijn niet langer aan de orde. De figuur laat zien dat huurders met een midden- of hoog inkomen zullen kiezen voor een woning die groter is en/of op een betere locatie staat. Huurders met een laag inkomen gaan wat kleiner wonen. De hogere huren maken het aantrekkelijk voor commerciële verhuurders om woningen te verhuren, waardoor de kwaliteit van huurwoningen op termijn met 10-15% toeneemt.

Verandering in woonconsumptie bij liberalisering huurwoningmarkt



Het huidige huurstelsel kent zo winnaars en verliezers. De 'insiders', d.w.z. de bewoners van een goedkope huurwoning, hebben veel voordeel van de verlaagde huren, of zij daar nu gezien hun inkomen voor in aanmerking komen of niet. De grote verliezers zijn de 'outsiders', d.w.z. de mensen met een laag inkomen die jarenlang moeten wachten tot er een betaalbare woning vrijkomt.

... met welvaartsverlies tot gevolg

De huurverlaging kost een verhuurder gemiddeld 3300 euro per huurder per jaar aan gedeelde inkomsten. Het rijk is bovendien jaarlijks gemiddeld 600 euro per huurder kwijt aan huurtoeslag. Het voordeel dat huurders hiervan ondervinden, wordt gedempt doordat het huidige huurstelsel de woonkeuze verstoort en beperkt. Het stelt huishoudens met een laag inkomen in staat om in een betrekkelijk grote woning te wonen - als zij die tenminste kunnen bemachtigen - maar bindt huishoudens met een midden- of hoog inkomen aan een, gezien hun inkomen, betrekkelijk kleine woning. Door de nadelen die met deze verstoringen samenhangen, ervaart de gemiddelde huurder slechts een voordeel van de huurverlaging van een kleine 3000 euro. De maatschappelijke kosten overstijgen de maatschappelijke baten daarmee met gemiddeld ongeveer duizend euro per huurwoning per jaar.

Marktwerking en solidariteit

Vrije marktwerking kan een oplossing zijn voor de problemen op de huurwoningmarkt. Woningtoewijzing is dan niet langer nodig, waardoor wachtlijsten en beperking van de woonkeuze tot het ver-

Deze voordelen kunnen we echter niet 'gratis' bereiken. Als gevolg van vrije-marktwerking zal de prijs van wonen naar verwachting ongeveer verdubbelen. In dichtbevolkte gebieden zoals Amsterdam zal dat meer zijn, terwijl in landelijke gebieden de gevolgen voor de huren veel beperkter blijven. Zonder nadere maatregelen gaat dit gepaard met aanzienlijk koopkrachtverlies van huurders, wat vooral bij huurders met een laag inkomen hard kan aankomen. Om de solidariteit te herstellen, zijn andere vormen van inkomensondersteuning nodig. In het bijzonder moet worden gezocht naar een zodanige omzetting van het stelsel dat de extra huurinkomsten beschikbaar komen voor het behoud van koopkracht van huurders. Alleen onder die conditie leidt hervorming van het huurstelsel tot een welvaartsverbetering voor consumenten. Per saldo kan een beter werkende woningmarkt dan een welvaartswinst van circa 2½ mld euro per jaar opleveren.

In twee studies heeft het CPB nu de kosten en baten in beeld gebracht van regulering en subsidiëring van zowel de koopwoning- als de huurwoningmarkt. Het CPB-onderzoek naar de invloed van de overheid op het functioneren van de Nederlandse woningmarkt krijgt een vervolg in een overkoepelende studie, waarin we zullen bekijken welke hervormingen in beide markten mogelijk zijn. Daarin zullen we verschillende scenario's onderzoeken, inclusief alternatieve vormen van inkomensondersteuning. □

Meer informatie: gerbert.romijn@cpb.nl

Over de top

De huidige stand van de conjunctuur in Nederland doet denken aan de aanblik van een groot voetballer in de nadagen van zijn carrière. Er zijn schitterende acties die herinneren aan de gloriejaren, maar duidelijk is dat de beste tijd achter de rug is.

De economische groei blijft in 2008 met 2¼% redelijk op peil. Ten opzichte van de in 2007 gerealiseerde BBP-groei van 3,5% is er echter wel sprake van een forse groeivertraging. De belangrijkste oorzaak voor deze vertraging is de beduidend minder florissante ontwikkeling van de uitvoer. De geringere groei van de wereldhandel – vooral een gevolg van de aanhoudende kredietcrisis – ligt in belangrijke mate hieraan ten grondslag. Voor volgend jaar wordt de economische groei geraamd op een magere 1¼%. Deze verdere terugval in het groeitempo is vooral te wijten aan de lagere groei van de binnenlandse bestedingen in 2009. Sterker nog, de investeringen nemen zelfs af.

DE WERELDECONOMIE

Financiële markten nog niet genormaliseerd

De crisis op de financiële markten is nog niet ten einde. Risicopremies op de geld- en obligatiemarkten zijn nog altijd hoog, ook al zijn deze afgenomen na het ingrijpen van de Amerikaanse centrale bank toen het faillissement van investeringsbank Bear Stearns dreigde. Sommige deelmarkten blijven matig functioneren en banken zullen in de komende kwartalen opnieuw verliezen lijden op financiële activa.

Olieprijs blijft records breken

De olieprijs bedroeg in mei gemiddeld 123 dollar per vat Brent, tegen 91 dollar eind vorig jaar. Niet alleen in dollars, maar ook uitgedrukt in euro's en gecorrigeerd voor de inflatie in het eurogebied lag de olieprijs op recordniveau. In de Verenigde Staten en het eurogebied neemt dit jaar de vraag naar olie af, maar in de opkomende economieën blijft de vraag flink toenemen. Naast de sterke economische groei en de hoge energie-intensiteit van de productie in dit deel van de wereld, speelt een rol dat consumenten weinig merken van de hogere wereldmarktprijs omdat in veel landen, zoals Thailand en Indonesië, de energiesubsidies in eerste instantie zijn verhoogd.

Nauwelijks economische groei in de Verenigde Staten

De Verenigde Staten kenden nauwelijks economische groei in het eerste kwartaal, terwijl de werkgelegenheid afnam en de werkloosheid opliep. Investeringen in woningen namen opnieuw sterk af. De tot voor kort forse groei van de particuliere consumptie kwam tot stilstand door de verslechtering van de situatie op de arbeidsmarkt, een daling van de huizenprijzen en een oploop van de inflatie. Door de aanhoudende crisis op de woningmarkt en de negatieve doorwerking van de kredietcrisis op consumptie en bedrijfsinvesteringen houdt de zwakke economische ontwikkeling aan. Dit ondanks belastingverlagingen voor gezinnen en bedrijven van in totaal 165 miljard dollar en monetaire stimuleringsmaatregelen. De economische groei zal dit en volgend jaar naar verwachting 1% bedragen, waarbij is uitgegaan van enige versnelling van de groei in de loop van 2009.

Economische groei zwakt verder af in het eurogebied

Het eurogebied had in het eerste kwartaal een boventrendmatige economische groei. Dit kwam vooral door de – mede door gunstige weersomstandigheden – sterke groei in Duitsland. In de komende kwartalen ligt de economische groei naar verwachting echter lager als gevolg van de afzwakking van de wereldeconomie, de sterkere euro, het moeizamer kunnen verkrijgen van leningen door bedrijven en de problemen op de Spaanse woningmarkt. De BBP-volume-groei van het eurogebied vermindert naar verwachting tot 1¼% in 2008 en 1¼% in 2009. Aan de langdurige daling van de werkloosheid komt dan ook een einde. Dit brengt met zich mee dat de loonstijging naar verwachting gematigd blijft. Door hogere olie- en voedselprijzen loopt de inflatie in 2008 naar verwachting op tot 3¼%, de sterkste prijsstijging in vijftien jaar.



Onzekerheden blijven groot

De onzekerheid over de gevolgen van de kredietcrisis is nog steeds groot, zowel wat betreft de gevolgen voor de financiële markten als de doorwerking op de economische groei. Een andere onzekerheid betreft de mate waarin de gestegen grondstoffenprijzen doorwerken op de consumentenprijzen en de loonreactie op de gestegen inflatie. Beide reacties zouden scherper kunnen zijn dan in de projectie, met een hogere inflatie tot gevolg. Dit zou de situatie nog complexer maken voor de centrale banken.

DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Economische groei vertraagt

Gedurende het derde en vierde kwartaal van vorig jaar groeide de Nederlandse economie met meer dan 1% van kwartaal op kwartaal. Deze hoge cijfers, zowel in internationaal als historisch perspectief, leidden tot een toename van het BBP met 3,5% op jaarbasis. Omdat een groot deel van de groei in de tweede jaarhelft werd gerealiseerd, loopt een aanzienlijk deel hiervan over naar dit jaar. Immers, zelfs zonder groei van kwartaal op kwartaal zal het BBP in 2008 groter zijn dan in 2007, zodat er van jaar op jaar sprake is van groei. Mede hierdoor wordt de economische groei voor dit jaar geraamd op 2¼%. Dat is weliswaar een stuk lager dan afgelopen jaar, maar nog altijd in de buurt van het structurele groeitempo. Echter, het gegeven dat een groot deel van de groei in feite vorig jaar al gerealiseerd is, impliceert dat de kwartaal-op-kwartaalontwikkeling dit jaar een stuk minder rooskleurig is. Dat blijkt ook uit het voorlopige realisatiecijfer voor de BBP-groei in het eerste kwartaal van 2008: ten opzichte van het vierde kwartaal van vorig jaar nam de productie slechts toe met 0,2%. Veel meer is er ook niet nodig om op jaarbasis op 2¼% uit te komen. De belangrijkste oorzaak van de economische teruggang is het vertragen van de wereldhandelsgroei, waardoor de export beduidend minder snel toeneemt.

Voor volgend jaar wordt op jaarbasis een verdere terugval van de economische ontwikkeling voorzien. Het zijn dan vooral de binnenlandse bestedingen, in het bijzonder de investeringen, die zorgen voor de groeivertraging. Impliciet ligt echter in de raming besloten dat de kwartaal-op-kwartaalgroei in 2008 het laagste niveau bereikt, waarna in 2009 een licht herstel plaats vindt.

Uit een vergelijking met de ramingen van andere instituten wordt

duidelijk dat er voor dit jaar grote eensgezindheid is. Ook voor volgend jaar zitten de ramingsinstituten aardig op één lijn. Wel is het CPB iets pessimistischer over de vooruitzichten voor 2009, met name ten aanzien van de ontwikkeling van de investeringen.

De spanning vermindert

De economie presteert dit en volgend jaar naar verwachting minder goed dan de voorgaande twee jaren. Dat betekent niet dat de opgebouwde spanning in de economie direct verdwijnt. Het procentuele verschil tussen het feitelijke en het potentiële niveau van de productie, de zogenaamde output gap, komt dit jaar volgens de prognose uit op 2¼%. Onder invloed van een afnemende BBP-groei vermindert de spanning wel: de output gap in 2009 wordt geraamd op 1½%.

De aanwezige spanning uit zich voornamelijk via de arbeidsmarkt. De geschatte evenwichtswerkloosheid ligt rond de 5%, terwijl de feitelijke werkloosheid dit jaar naar verwachting uitkomt op 4% van de beroepsbevolking, ofwel ongeveer 310 000 personen. Onder invloed van de vertragende productie neemt volgend jaar de werkgelegenheid minder snel toe dan het arbeidsaanbod en loopt voor het eerst sinds juli 2005, afgezien van een eenmalige stijging in augustus 2006, de werkloosheid weer op. De prognose is dat er in 2009 gemiddeld ongeveer 12 000 meer mensen werkloos zijn dan dit jaar.

Hogere lonen en inflatie

De lage werkloosheid zorgt ervoor dat werknemers hogere loonen kunnen stellen. Er is immers relatief makkelijk ander werk te vinden. Dit draagt er in belangrijke mate toe bij dat de contractlonen dit jaar naar verwachting met 3¼% stijgen en volgend jaar met 3¾%. Maar niet alleen de lage werkloosheid speelt een rol. Ook de flink stijgende prijzen hebben een opwaarts effect op de loonontwikkeling. De stijging van het prijspeil in de eerste vijf maanden van 2008 bedroeg gemiddeld 2,2%. Naar verwachting loopt de inflatie in de tweede helft van 2008 verder op tot ongeveer 3%, als gevolg van hogere energieprijzen en hogere indirecte belastingen. Dat houdt in dat op jaarbasis de inflatie uit zal komen rond 2¾%, tegen 1,6% in 2007. Voor volgend jaar wordt een verdere stijging tot 3½% verwacht, met name door de btw-verhoging van 19% tot 20% en hogere accijnzen op alcohol. Ook werken enkele lastenverhogingen van dit jaar nog door in de inflatie van volgend jaar. Per saldo komt de reële contractloonstijging waarschijnlijk uit op ongeveer ½% dit jaar en ¼% volgend jaar.

Economische groei, 2008 en 2009

	2008						2009					
	CPB	DNB	OESO	CF	IMF	EC	CPB	DNB	OESO	CF	IMF	EC
	mutaties per jaar in %											
VS	1	1,0	1,2	1,3	0,5	0,9	1	1,2	1,1	1,9	0,6	0,7
Japan	1½	-	1,7	1,3	1,4	1,2	1	-	1,5	1,6	1,5	1,1
Eurogebied	1¾	-	1,7	1,5	1,4	1,7	1¼	-	1,4	1,6	1,2	1,5
NL	2¼	2,4	2,3	2,3	2,1	2,6	1¼	1,5	1,8	1,7	1,6	1,8

Publicatiedata: CPB, DNB, OESO: juni 2008; CF: mei 2008; IMF, EC: april 2008.

Kerngegevens voor Nederland, 2006-2009

	2006 ^{a)}	2007	2008	2009
	mutaties per jaar in %			
Internationale conjunctuur				
Relevante wereldhandel	9,5	6,0	3¾	3¾
Prijspeil goederenimport	3,9	1,7	5½	2¼
Concurrentenprijs	3,4	0,2	2	2¼
Olieprijs (Brent, niveau in dollars per vat)	65,2	72,5	114	121
Eurokoers (dollar per euro)	1,26	1,37	1,54	1,55
Lange rente (niveau in %)	3,8	4,3	4¼	4½
Volume bestedingen en buitenlandse handel				
Bruto binnenlands product (BBP)	3,0	3,5	2¼	1¼
Consumptie huishoudens	- 0,8 (2,7)	2,1	1½	½
Overheidsbestedingen	8,5 (1,2)	2,5	1½	1¾
Bruto investeringen bedrijven (exclusief woningen)	10,6	6,1	7¼	- 2½
Uitvoer van goederen (exclusief energie)	8,5	7,3	4½	4
w.v. binnenslands geproduceerd	4,3	4,5	2	1¾
wederuitvoer	13,0	10,1	7	6¼
Invoer van goederen	9,2	6,5	5	2¾
Prijzen, lonen en koopkracht				
Prijspeil goederenimport (exclusief energie)	1,7	0,9	1¼	2
Prijsconcurrentiepositie ^{b)}	- 0,5	- 2,3	- 1½	- ½
Consumentenprijsindex (CPI)	1,1	1,6	2¾	3½
Contractloon marktsector	2,0	1,8	3¼	3¾
Loonsom per werknemer marktsector	2,4 (2,7)	2,4	4	4
Koopkracht, mediaan alle huishoudens	1,3	1,2	- ½	¼
Arbeidsmarkt				
Beroepsbevolking (personen)	1,2 (0,9)	1,6	1½	¾
Werkzame beroepsbevolking	2,2 (2,0)	2,6	2	½
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % beroepsbevolking)	5,5	4,5	4	4¼
Werkloze beroepsbevolking (in dzd personen)	413	344	310	325
Marktsector^{c)}				
Productie	4,1	4,2	2½	1
Arbeidsproductiviteit	2,0 (2,3)	1,1	1	1
Werkgelegenheid in arbeidsjaren	2,0 (1,8)	3,0	1½	0
Prijs toegevoegde waarde	- 0,5	1,5	1	2½
Reële arbeidskosten	3,0 (3,2)	0,9	3	1¾
	niveau in %			
Arbeidsinkomensquote	79,3	78,7	80¼	81
Winstquote ^{d)}	12,1	12,6	11¼	10½
Collectieve financiën				
EMU-saldo (% BBP)	0,6	0,4	1,2	1,8
EMU-schuld (% BBP)	47,9	45,2	42,7	39,5
Collectieve lasten (% BBP)	39,5 (38,0)	39,4	40,3	40,0

^{a)} Cijfers tussen haakjes zijn gecorrigeerd voor de financieringsverschuivingen als gevolg van de invoering van de wet Verlenging Loondoorbetalingsverplichting bij Ziekte (VLZ) en van de Zorgverzekeringswet (ZVW).

^{b)} Concurrentenprijs minus uitvoerprijs binnenslands geproduceerde goederen.

^{c)} Bedrijven exclusief zorg, delfstoffenwinning en onroerend-goedsector.

^{d)} Marktsector exclusief banken en verzekeringen.

Particuliere consumptie neemt nauwelijks toe

Huishoudens consumeren dit jaar naar verwachting 1½% meer dan vorig jaar. Deze toename is ruim ½%-punt kleiner dan vorig jaar. Het groeicijfer voor dit jaar is ook nog eens met een ½%-punt opwaarts vertekend door het vervangen van de no-claimteruggave in de zorgverzekering door een eigen risico. De vertraging in 2008 van de consumptiegroei wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de beperktere toename van het reëel beschikbare gezinsinkomen. De werkgelegenheid loopt minder snel op en het algemene prijspeil stijgt sneller. Daar weegt de nominale loonstijging niet tegen op.

Omdat de werkgelegenheid volgend jaar nauwelijks groeit, neemt het reëel beschikbare gezinsinkomen nog minder snel toe dan dit jaar. Bovendien ligt in de raming besloten dat de voor de inflatie gecorrigeerde huizenprijs dit en volgend jaar ongeveer constant is. Bijgevolg zal de particuliere consumptie volgens de prognose komend jaar slechts ½% hoger zijn dan dit jaar, het laagste groeicijfer sinds 2003.

Koopkracht nagenoeg constant

De reële lonen stijgen licht dit jaar. De lasten voor gezinnen nemen echter meer toe dan de overheidsuitgaven voor gezinnen. Tegenover een hogere zorgtoeslag, invoering van de kindertoeslag en een overheidsbijdrage ten behoeve van schoolboeken voor middelbare scholieren staan onder andere hogere zorgpremies, afschaffing van de kinderkorting en een verhoging van de fiscale bijtelling voor de auto van de zaak. Per saldo daalt de koopkracht van huishoudens naar verwachting dit jaar in doorsnee met ¼%. Voor volgend jaar wordt een lichte stijging, met ¼%, voorzien. De spreiding is dan relatief groot: bij de vigerende beleidsuitgangspunten gaan werknemers er in doorsnee ½% op vooruit, terwijl uitkeringsgerechtigden en 65-plussers er 1% op achteruit gaan.

Investeringen vallen terug

De investeringen van bedrijven groeien dit jaar naar verwachting met 7¼%. Dat is een versnelling ten opzichte van 2007, toen deze met 6,1% toenamen. De investeringen omvatten echter ook de uitgaven aan vliegtuigen en energieprojecten. Dit zijn investeringen die minder sterk samenhangen met de stand van de conjunctuur, terwijl ze wel een aanzienlijke invloed hebben op de investeringscijfers. Geschoond voor deze niet-conjunctuurgevoelige investeringen valt de geraamde groei van de investeringen dit jaar, met 5½%, aanzienlijk lager uit dan de 11,2% groei die vorig jaar werd gerealiseerd. Volgend jaar dalen de conjunctuurgevoelige investeringen zelfs, met 3¼%.

De groeivertraging bij de conjunctuurgevoelige investeringen dit jaar en de daling volgend jaar zijn vooral het gevolg van de terug-



lopende productiegroei. Die terugval maakt uitbreiding van de productiecapaciteit minder noodzakelijk. Verder nemen de winsten van bedrijven dit en volgend jaar af als gevolg van oplopende arbeidskosten, wat het minder makkelijk maakt investeringen te financieren. Dit geldt des te meer, omdat banken door de onzekerheid op de internationale financiële markten minder snel geneigd zijn krediet te verlenen.

Uitvoergroei volgt de wereldhandel en vertraagt

De in Nederland geproduceerde uitvoer neemt dit jaar volgens de raming met 2% toe. Vorig jaar steeg deze nog met 4,5%. De wereldhandel, die – mede als gevolg van de kredietcrisis – naar verwachting ruim 2% minder snel groeit dan vorig jaar, is in belangrijke mate debet aan deze vertraging. Maar ook de relatief snelle stijging van de arbeidskosten per eenheid product en de dure euro remmen de groei van de uitvoer. Volgend jaar neemt de binnenslands geproduceerde uitvoer naar verwachting met 1¾% toe.

De wederuitvoer laat eveneens een lagere groei zien. Vorig jaar nam deze toe met ruim 10%, dit jaar naar verwachting met 7% en volgend jaar nog met 6¼%. Ook hier is de ontwikkeling van de wereldhandel de belangrijkste verklaring voor het verwachte profiel.

Verbetering EMU-saldo vooral door aardgasbaten

Volgens voorlopige cijfers komt het begrotingsoverschot voor 2007 uit op 0,4% BBP. Naar verwachting loopt het overschot dit jaar op naar 1,2% BBP, om volgend jaar uit te komen op 1,8% BBP, het grootste overschot sinds 2000. De belangrijkste oorzaak van deze verbetering is de sterke oploop van de aardgasbaten. Geschoond voor de conjunctuur, de gasbaten en de rentelasten op de staatschuld verslechtert het begrotingsaldo licht. Er vinden weliswaar lastenverhogingen plaats, maar daar staan hogere uitgaven aan onder andere zorg, kinderopvang en veiligheid tegenover. □

Meer informatie: jasper.de.jong@cpb.nl

Consumenten letten op de kleintjes

Een hoge concentratiegraad is een belangrijk kenmerk van de markt voor supermarkten, waarin AH en C1000 de twee grootste spelers zijn. Zeker nadat eind 2003 een prijzenslag tussen supermarkten is ingezet, uitend voedingsmiddelenfabrikanten met enige regelmaat de angst dat een toenemende concentratie onder supermarkten hun marktmacht over fabrikanten en consumenten vergroot. Dit zou vooral ten koste gaan van de winstmarges van fabrikanten, omdat zij noodgedwongen hun prijzen moeten verlagen.

Het CPB heeft onderzocht welke veranderingen in marktmacht zich in de periode 1993-2005 hebben voorgedaan in de totale bedrijfskolom van voedingsmiddelen, beginnend bij de voedingsmiddelenfabrikanten, vervolgens de supermarkten en eindigend bij de consument. Als een bedrijf marktmacht heeft kan deze de prijs boven de onderliggende kosten stellen en dat kan leiden tot een welvaartsverlies voor de consument. De studie concludeert dat in de gehele bedrijfskolom de winstmarges omlaag zijn gegaan. Consumenten hebben hiervan kunnen profiteren door relatief lagere prijzen in de supermarkten.

Onder supermarkten vindt al jaren een verdere concentratie plaats. Het aantal zelfstandige ondernemingen is tussen 1993 en 2005 gehalveerd, terwijl enkele ketens zijn gefuseerd of overgenomen. Deze concentratietendens is de afgelopen jaren alleen maar versterkt, nu Edah en Konmar van de markt zijn verdwenen. Anders dan wellicht te verwachten viel, heeft dit niet geleid tot hogere winstmarges. Integendeel: de onderlinge concurrentie is alleen maar toegenomen. De gemiddelde winstmarges zijn tussen 1993 en 2005 bijna gehalveerd. Supermarkten concurreren onderling nu sterker dan in begin jaren negentig, vooral omdat consumenten prijsbewuster winkelen. Uit marktonderzoeken blijkt dat als consumenten een supermarkt te duur vinden, ze tegenwoordig eerder geneigd zijn hun boodschappen te doen bij een concurrent. Bovendien hebben ketens als Lidl en Jumbo zich ontwikkeld van lokale speler tot bedrijf op landelijk niveau, met meer concurrentie tussen supermarkten tot gevolg.

Niet alleen de concurrentie tussen supermarkten, maar ook die tussen fabrikanten van voedingsmiddelen onderling is toegenomen. Hun verkoopmacht is afgenomen, mogelijk door meer concurrentie op de Europese interne markt. De fabrikanten moesten tussen 1993 en 2005 een kwart van hun winstmarges prijsgeven. In hoeverre zijn deze lagere winstmarges het gevolg van meer macht (de zgn. inkoopmacht) van ketens zoals AH, C1000

en Aldi of van inkoopcombinaties van supermarkten? De studie laat zien dat de krachtsverhouding tussen inkopers en leveranciers per saldo niet is veranderd, en zeker niet na 2003. Weliswaar bieden bijvoorbeeld huismerken supermarkten een sterkere onderhandelingspositie, maar fabrikanten van merkproducten hebben ook meer onderhandelingsmacht gekregen vanwege de sterkere concurrentie tussen supermarkten onderling en de grotere afzetmogelijkheden buiten de Nederlandse supermarkten om. Beide marktpartijen hebben in de periode 1993-2005 een veer moeten laten ten gunste van de consument.

De prijzenoorlog tussen supermarkten sinds 2003 heeft hun marges alleen nog maar verder onder druk gezet. Specifiek zijn er geen aanwijzingen dat deze prijzenslag alleen over de rug van fabrikanten wordt gespeeld. De gemiddelde winstmarge van fabrikanten is weliswaar gedaald, maar minder dan die van supermarkten. Ook absoluut gezien ligt hun winstmarge niet onder die van supermarkten. De fabrikanten zijn dus zeker niet eenzijdig de dupe van de prijzenoorlog.

De lagere winstmarges voor zowel fabrikanten als supermarkten hebben in principe de welvaart verhoogd. Toch gaat meer concurrentie niet altijd gepaard met meer welvaart, omdat dit ook kan leiden tot een minder groot productassortiment in de winkels. Het aantal aangeboden soorten wasmiddelen, chips, margarine etc. kan zijn afgenomen door de (recente) ontwikkelingen. Ondanks het eventuele prijsvoordeel, kan dit voor consumenten minder goed uitpakken als zij willen kiezen uit veel verschillende soorten. De CPB-studie beschikt echter niet over gegevens om dit te toetsen. Hoe dan ook, zolang de consumenten op de kleintjes letten in de supermarkten, houden zij het heft in handen. □

Meer informatie: henry.van.der.wiel@cpb.nl



Een goede buur

Beter een goede buur dan een verre vriend. Met dit devies in het achterhoofd richt de Europese Unie zich op haar buurlanden in Oost-Europa, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. De EU hoopt dat zij zich zullen ontwikkelen tot stabiele en welvarende landen. Met het Europese Nabuurschapsbeleid wil de EU zelf een goede buur zijn, door de handel te liberaliseren en hervormingen in de buurlanden financieel te ondersteunen.

De variatie in inkomen in de buurlanden is groot. Israël is welvarend, met een jaarinkomen van ruim 14 duizend euro per hoofd van de bevolking. Moldavië daarentegen is een arm land, met een gemiddeld jaarinkomen van nog geen 500 euro.

De inkomensachterstand van de meeste buurlanden is in de afgelopen jaren niet kleiner geworden. Het verschil in inkomen tussen de EU en de buurlanden rond de Middellandse Zee is in de jaren 1990-2005 ongeveer gelijk gebleven. En de oosterburen van de EU hebben zich de afgelopen jaren hersteld van de diepe recessie na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Corruptie en politieke instabiliteit hinderen het economisch herstel echter nog steeds.

De meest in het oog springende oorzaken van de matige groei van de buurlanden rond de Middellandse Zee zijn de slecht geregelde eigendomsrechten en onduidelijke regulering, vooral op het gebied van de financiële markten. De afwezigheid van goede instituties belemmert werkgelegenheid, investeringen en innovaties en vormt een rem op de economische groei. Daarnaast bemoeilijkt dit de herstructurering van de economie, waarbij het zwaartepunt wordt verlegd van landbouw en grondstoffen naar diensten en industrie. Bij de Oost-Europese buurlanden heeft herstructurering van het macro-economisch beleid (lagere uitgaven en belastingen) een belangrijke rol gespeeld in het economisch herstel.

In de recente Europese Verkenning over *Europa's burens* laten Albert van der Horst en Suzanne Kok zien dat de inkomensachterstand van de buurlanden ten opzichte van de EU kan afnemen als de instituties verbeteren, de corruptie vermindert en de handelsrelaties met de EU intensiever worden. Als de buurlanden het huidige institutionele niveau van Polen weten te realiseren, kan het nationale inkomen met 15% (in Tunesië) tot 85% (in Wit-Rusland) toenemen.

Hoe kan de EU, als goede buur, institutionele hervormingen in de omringende landen stimuleren? Beter gezegd, hoe kan zij de burgers in deze landen stimuleren om hun instituties te verbeteren? Een eerste instrument is het bieden van praktische ondersteuning



bij eigen initiatieven van de buurlanden: als zij hun eigendomsrechten beter willen vormgeven kan de EU hierbij hulp bieden. Een aanvullend instrument is financiële steun. Deze bedraagt op dit moment ruim een miljard euro (waarvan een derde voor de Palestijnse Autoriteit). Het is onduidelijk hoe zinvol financiële steun *sec* is. Er moeten eerst goede instituties zijn voordat financiële steun kan bijdragen aan economische ontwikkeling.

Het meest bruikbare instrument is misschien wel handelsliberalisatie. Daardoor krijgen de burgers in de buurlanden betere mogelijkheden voor winstgevendende handel. Om optimaal te kunnen profiteren van deze kansen op de internationale markt, zullen zij zich in hun eigen land inzetten voor betere instituties.

Zo'n verbetering van instituties zal vele jaren, tot zelfs decennia, vergen. Op kortere termijn kan handelsliberalisatie al leiden tot een toename van de handel tussen de EU en haar buurlanden. De mogelijkheden van deze handel worden nog niet ten volle benut, zeker gezien het feit dat de exportprofielen van beide groepen landen sterk van elkaar verschillen. Zo exporteren de buurlanden olie, gas en andere grondstoffen waar de EU om zit te springen.

De instrumenten van praktische en financiële hulp en handelsliberaliseringen zijn belangrijke speerpunten in het nabuurschapsbeleid van de EU. De invulling in onderlinge afspraken met de buurlanden staat echter nog in de kinderschoenen. Bijvoorbeeld op het gebied van de handel is nog een lange weg te gaan voordat de buurlanden kunnen toetreden tot de interne markt. Een lange weg waarop zowel de EU als de haar omringende landen zullen moeten bewijzen goede burens te zijn. □

Meer informatie: albert.van.der.horst@cpb.nl

Recente publicaties

MAART - JUNI 2008

Onderstaande lijst geeft een overzicht van CPB-publicaties die zijn verschenen tussen maart en juni 2008, gerangschikt naar publicatiereeks. Beleidsrelevante stukken zijn kort samengevat. Op www.cpb.nl kunt u de volledige publicaties downloaden. Vaak is op de website ook een persbericht beschikbaar.

Bijzondere Publicaties

73. *Subsidiarity and Economic Reform in Europe*

Centraal Planbureau, april 2008
arjan.lejour@cpb.nl

De afgelopen twintig tot dertig jaar is de Europese Unie geleidelijk betrokken geraakt bij beleidsterreinen die vroeger het exclusieve domein van de lidstaten waren. Voorbeelden zijn monetair en budgettair beleid (door het Stabiliteits- en Groeipact), milieu, innovatie, immigratie en buitenlands beleid. Dat roept de vraag op in welke mate de huidige, dan wel verdergaande Europese samenwerking economisch wenselijk is. Economische onderzoekers zien een rol voor de EU weggelegd op de beleidsterreinen hoger onderwijs, innovatie, interne markt, vennootschapsbelasting en regionaal beleid voor arme lidstaten. Dat wil echter niet zeggen dat deze betrokkenheid op elk van deze terreinen even groot moet zijn.

74. *Ex-antetoets Startnotitie Randstad 2040*

Centraal Planbureau en Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), mei 2008
carel.eijgenraam@cpb.nl

Bij het opstellen van een lange-termijnvisie voor de Randstad dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden met onze kernelementen over toekomstige ontwikkelingen. Bij de stedelij-

ke opgaven (wonen, werken, infrastructuur) is deze onzekerheid veel groter dan bij opgaven op het terrein van natuur en water. Deze laatste opgaven zouden nu al kunnen worden aangevat, met 'no regret'-maatregelen die effect hebben op de lange termijn. In het geval van de stedelijke opgaven is het zaak een flexibele planning te maken, waarbij nu al ruimte wordt gereserveerd terwijl de maatregelen pas volgen op het moment dat een bepaalde ontwikkeling zich ook daadwerkelijk voordoet.

75. *Europese Verkenning 2008 – Europa's burens: Europees nabuurschapsbeleid en de publieke opinie over de Europese Unie*

Centraal Planbureau (CPB) en Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), mei 2008
albert.van.der.horst@cpb.nl

Zie artikel op pag. 9 van deze Nieuwsbrief

CPB Documenten

160. *Two quantitative scenarios for the future of manufacturing in Europe*

Arjan Lejour en Gerard Verweij, maart 2008
gerard.verweij@cpb.nl

Dit document presenteert twee scenario's voor de toekomst van de industrie in Europa met verschillende trends voor globalisering, technologische vooruitgang en energie-efficiëntie. De auteurs concluderen dat de

verschuiving naar een diensteneconomie zich waarschijnlijk voortzet met een bijbehorende verschuiving van de werkgelegenheid. De industriële productie blijft echter toenemen en blijft belangrijk voor de handel in Europa. De industriële sectoren die het meest internationaal georiënteerd zijn, ondervinden ook de meeste concurrentie uit Aziatische landen.

161. *MIMOSI: microsimulatiemodel voor belastingen, sociale zekerheid, loonkosten en koopkracht*

Gerbert Romijn, Joke Goes, Peter Dekker, Miriam Gielen en Frank van Es, april 2008
peter.dekker@cpb.nl

Het CPB maakt bij zijn ramingen en analyses op de samenhangende terreinen van koopkracht, loonkosten, sociale zekerheid en loon- en inkomstenheffing sinds de zomer van 2007 gebruik van het MIMOSI-microsimulatiesysteem. Dit document beschrijft dit systeem op hoofdlijnen. Er wordt ingegaan op de rol van microsimulatie, op de aard van microsimulatie met MIMOSI en op de microgegevens die hieraan ten grondslag liggen. Verder beschrijft dit document de inhoudelijke werking van MIMOSI en wordt die werking geïllustreerd aan de hand van een tiental variantenanalyses.

162. *Skill gaps in the EU: role for education and training policies*

Bert Minne, Marc van der Steeg en Dinand Webbink, april 2008
dinand.webbink@cpb.nl

De Europese Commissie wil dat Europa de sterkste economische regio in de wereld wordt. Onderwijs is belangrijk

om dat doel te bereiken. Europese burgers kunnen zelf het beste kiezen in welke richtingen zij onderwijs willen volgen. Voorlichting over de toekomstige behoeften aan kennis en vaardigheden is effectief om de onderwijskeuze te beïnvloeden. Verder is het belangrijk dat het onderwijssysteem flexibel kan reageren op onverwachte veranderingen in opleidingseisen aan werknemers. Het stimuleren van de onderwijsdeelname gericht op door de overheid aangewezen economische sectoren is risicovol beleid.

163. *Static efficiency in the Dutch supermarket chain*

Harold Creusen, Arno Meijer, Gijsbert Zwart en Henry van der Wiel, april 2008
henry.van.der.wiel@cpb.nl

Zie het artikel op pag. 8 van deze Nieuwsbrief.

164. *Kwaliteitstransparantie en concurrentie in de ziekenhuiszorg; kansen en dilemma's*

Michiel Bijlsma en Marc Pomp, april 2008
michiel.bijlsma@cpb.nl

Wil marktwerking in de zorg kansrijk zijn, dan moeten consumenten inzicht krijgen in de kwaliteit van ziekenhuizen. Het publiceren van kwaliteitsindicatoren maakt deze kwaliteit transparant, waardoor er naast concurrentie op prijs ook concurrentie op kwaliteit kan ontstaan. Deze vorm van transparantie kan echter ook ongewenste neveneffecten hebben als ziekenhuizen selectief sturen op een beperkt aantal indicatoren. Om deze effecten te voorkomen, is zowel verbetering van de indicatoren als het monitoren van de effecten van transparantie belangrijk.

165. Economische effecten van regulering en subsidiëring van de huurwoningmarkt

Gerbert Romijn en Paul Besseling, mei 2008
gerbert.romijn@cpb.nl

Zie het artikel op pag. 2 en 3 van deze Nieuwsbrief.

166. Effecten van omzetting van de aanschafbelasting op personenauto's in een kilometerprijs

Paul Besseling, Karst Geurs, Hans Hilbers, Rik Lebouille en Mark Thissen (CPB en PBL), mei 2008
paul.besseling@cpb.nl

Zie het artikel op pag. 12 van deze Nieuwsbrief.

CPB Discussion Papers

101. Rhineland exit

Lans Bovenberg en Coen Teulings, maart 2008
coen.teulings@cpb.nl

In dit paper pleiten de auteurs voor het hanteren van aandeelhouderswaarde als de doelstelling van een onderneming, vanwege drie redenen. Ten eerste leidt het hanteren van een meervoudige doelstelling met vele belanghebbenden tot slecht gedefinieerde eigendomsrechten. Ten tweede worden de kapitaalkosten van de onderneming verhoogd door werknemers een deel van het ondernemings surplus toe te kennen. Dit gaat ten koste van de creatie van nieuwe banen, en daarmee van de positie van outsiders die naar een baan zoeken. Ten derde wordt de best mogelijke sociale verzekering gerealiseerd door het vol-

ledige ondernemings surplus toe te kennen aan kapitaalverschaffers, omdat zij dat risico op de kapitaalmarkt kunnen diversificeren.

102. Does education reduce the probability of being overweight?

Dinand Webbink, Nicholas G. Martin en Peter M. Visscher, maart 2008
dinand.webbink@cpb.nl

Steeds meer mensen hebben last van overgewicht of zwaarlijvigheid. Internationale cijfers laten een verontrustende stijging zien. Onderwijsbeleid is mogelijk belangrijk voor het tegen gaan van overgewicht. Deze studie onderzoekt het oorzakelijke effect van onderwijs op de kans op overgewicht aan de hand van longitudinale gegevens van eenjarige Australische tweelingen.

Zie ook het artikel op pag. 12 van CPB Nieuwsbrief 2008/1.

103. Impact of bank competition on the interest rate pass-through in the euro area

Michiel van Leuvensteijn, Christoffer Kok Sørensen, Jacob A. Bikker en Adrian A.R.J.M. van Rixtel, maart 2008
michiel.van.leuvensteijn@cpb.nl

De auteurs analyseren het effect van concurrentie op de markt voor leningen voor het eurogebied voor de periode 1994-2004. Zoals verwacht vinden zij voor de meeste leningsproducten dat sterkere concurrentie resulteert in significant kleinere opslagen op de rentes van banken ten opzichte van obligatiemarktrentes. Dit vinden de onderzoekers ook als zij een andere benadering kiezen: een fouten-correctiemodel (ECM).

104. The impact of demographic uncertainty on public finances in the Netherlands

Alex Armstrong, Nick Draper en Ed Westerhout, april 2008
nick.draper@cpb.nl

Doordat de verhouding gepensioneerden/werkers als gevolg van de vergrijzing toeneemt, is er een groeiende druk van de overheidsfinanciën op de Nederlandse economie. De demografische ontwikkelingen zijn onzeker waardoor de exacte omvang van deze groeiende druk onbekend is. Dit Discussion Paper doet verslag van stochastische simulaties met een algemeen-evenwichtsmodel van de Nederlandse economie (GAMMA) waarmee stochastische bevolkingsprojecties worden doorgerekend.

105. International spillovers of domestic reforms: the joint application of the Lisbon Strategy in the EU

Arjan Lejour en Hugo Rojas Romagosa, mei 2008
arjan.lejour@cpb.nl

De onderzoekers evalueren de voordelen voor de EU-lidstaten om gezamenlijk vier Lissabon-doelstellingen te halen (de werkgelegenheidsdoelstelling van 70%, een verbetering van de vaardigheden, O&O-uitgaven tot 3% van het BBP, en een 25% vermindering van de administratieve lasten). De uitkom-

sten worden vergeleken met de situatie waarin de landen deze hervormingen alleen doorvoeren. Daarbij maken de auteurs gebruik van het toegepaste algemeen-evenwichtsmodel WorldScan. Met deze benadering bepalen zij de spillovers van gezamenlijke coördinatie in de EU. Spillovers die gerelateerd zijn aan O&O, zijn cruciaal. Als de O&O-doelstelling gezamenlijk wordt gehaald, is de toename van de productie twee maal zo hoog als wanneer landen deze doelstelling alleen bereiken. Het verschil in de consumptietoename is nog groter. Voor de andere drie doelstellingen zijn er ook positieve spillovers van gezamenlijk beleid, maar deze zijn veel minder groot.

Colofon

CPB Nieuwsbrief is een uitgave van het Centraal Planbureau
Postbus 80510
2508 GM Den Haag
T 070 – 3383380
F 070 – 3383350
I www.cpb.nl
E redactie@cpb.nl

Redactie:

Kees Folmer
Albert van der Horst
Dick Morks
Jacqueline Timmerhuis
Johan Verbruggen

Drukker: Koninklijke De Swart

Ontwerp: Maarten Balyon grafische vormgeving bv

CPB Nieuwsbrief is ook beschikbaar op www.cpb.nl
Teksten mogen zonder voorafgaande toestemming worden overgenomen, onder vermelding van het CPB als bron.

Geen belasting meer op nieuwe auto's?

Wie een nieuwe auto koopt, betaalt niet alleen BTW maar ook ongeveer 25% aanschafbelasting personenauto's (BPM). Dat levert de schatkist per jaar 3½ mld euro op. De regering overweegt nu om niet alleen de motorrijtuigenbelasting, maar ook deze belasting om te zetten in een nieuw landelijk systeem van rekening rijden. Voor een benzineauto van 1250 kilo wordt de prijs per gereden kilometer dan niet 1,5 eurocent maar 3,8 eurocent, voor een even zware dieselauto niet 3,1 eurocent maar 5,8 eurocent. Daar staat tegenover dat de autoprijzen sterk dalen. Minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat vroeg het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving naar de effecten van omzetting van de BPM langs deze lijnen.

Door ook de BPM om te zetten, neemt het autogebruik sterker af dan wanneer alleen de motorrijtuigenbelasting wordt omgezet in een kilometerprijs. Hierdoor vermindert de uitstoot van CO₂ en vervuulende stoffen verder. De verkeersveiligheid verbetert en de files worden iets korter.

De extra winst die de omzetting van ook de BPM oplevert, lijkt echter niet op te wegen tegen het verlies van maatschappelijk nuttige mobiliteit en tegen accijnsderving. Naarmate de kilometerprijs hoger is, wordt steeds meer verkeer ontmoedigd, ook verkeer dat van vitaal belang is. Geredeneerd vanuit het oogpunt van alle maatschappelijke kosten en baten is er weinig reden om de BPM in het systeem van de kilometerprijs op te nemen.

Winst voor het milieu, verlies van maatschappelijk nuttige mobiliteit

Alleen vanuit het milieu geredeneerd verdient het de voorkeur een groot deel van de BPM in de kilometerprijs mee te nemen. Het autogebruik daalt dan sterker en de uitstoot van CO₂ en ver-

vuilende stoffen neemt verder af. Bij zo'n vérgaande omzetting moet wel ook rekening worden gehouden met een zekere toename van het autobezit, omdat niet langer het bezit maar het feitelijk gebruik wordt belast. Niet alleen de baten voor het milieu, maar ook de reistijdwinsten en de verkeersveiligheid nemen nog wat verder toe.

Deze extra baten lijken echter niet op te wegen tegen het verlies van maatschappelijk nuttige mobiliteit en accijnsderving. Naarmate de kilometerprijs hoger is, ontmoedigt dit immers steeds meer verkeer, ook verkeer dat van vitaal belang is. Dat betreft dan niet meer alleen het recreatieve en sociale verkeer, maar ook het woon-werkverkeer. Als je alle maatschappelijke kosten en baten tegen elkaar afweegt, is er weinig reden om de BPM in het systeem van de kilometerprijs te betrekken.

Geleidelijke omzetting is wel degelijk uitvoerbaar

Als de volledige BPM in één keer wordt omgezet in de kilometerprijs zullen de gevolgen voor de automarkt en de rijksbegroting aanzienlijk zijn. Om dat te voorkomen zou je bijvoorbeeld alleen nieuwe auto's onder het nieuwe belastingregime kunnen laten vallen. Dit zal betrekkelijk geringe effecten hebben op de automarkt en op de koopkracht. Structureel is er ook nauwelijks effect op de begroting, maar tijdens de ingroefase is sprake van een omvangrijke derving van inkomsten voor de overheid.

Ook kun je de BPM in enkele jaarlijkse stappen, maar wel meteen voor alle auto's, omzetten in een kilometerprijs. Dat is nadelig voor de huidige autobezitters, zij betalen in de overgangsfase 'extra': zij hebben al BPM betaald en gaan nu ook een kilometerprijs betalen. Voor de automarkt en voor de rijksbegroting is deze wijze van omzetten hanteerbaar wanneer de jaarlijkse stappen niet al te groot zijn. □

Meer informatie: paul.besseling@cpb.nl

